

Bez solidarity není imunity

Pandemie jasně ukazuje potřebu a sílu společenské solidarity. Bez fungujícího veřejného zdravotnictví bychom jí nedokázali čelit. Také zavřené školy a omezená kultura nám teď důrazně připomínají, jak důležité pro společnost jsou. O veřejnou podporu a záruky nyní ovšem žádají i malé a velké firmy.

Krizе vyvolaná pandemií tak vyvrací desítky let opakované moudro, že „neexistuje společnost, jen jedinci a jejich rodiny“. Je to právě naopak: potřebujeme silné mezilidské vazby a pocit odpovědnosti všech za ostatní, nejen příbuzné a přátele. Tak, jak ho prokazují ti, kteří šijí pro jiné roušky nebo nakupují pro ohrožené seniory ze sousedství.

Z veřejných rozpočtů se zavádějí obrovské záchranné programy a další mají následovat. Objevují se přitom i tendence, které jdou proti spravedlivému řešení krize.

Ojedinelé nejsou ani snahy posílit už tak mocné ekonomické a politické hráče, kteří současnou situaci chápou jako příležitost zaútočit na soudržnost a férové přerozdělování. K těmto tendencím patří i pokusy zabránit řešení klimatické krize, útoky na neziskové organizace nebo výzvy k zastavení růstu minimální mzdy.

Každá krize je však také příležitostí k pozitivní změně. Ta současná ukazuje, že imunita nás všech, jednotlivců i společnosti jako celku, není možná bez sounáležitosti. I stát a vláda tedy musejí následovat příkladu široké veřejnosti a její spontánní aktivity ve prospěch ostatních, kteří to potřebují nejvíc.

Proto se domníváme, že právě teď je čas obrátit se na vládu a parlament s jasnými požadavky vyplývajícími z toho, co už nám pandemie ukázala:

1. Ekonomika tu musí být pro lidi, ne lidé pro ekonomiku.

2. Ekologie je základ, ne luxus.
3. Ne každý technologický vývoj je pokrok.
4. „Rovné“ daně způsobují nerovnost.
5. Stát nesmí být vězením pro dlužníky.
6. Místo doprošování o nízké dávky veřejná podpora pro všechny.
7. Zdravotnictví, školství a kultura jsou páteří společnosti.
8. Bydlení je právo.
9. Zbrojní výdaje nejsou nedotknutelnou prioritou.
10. Moc korumpuje, moc bez kontroly omezuje svobodu.
11. I Evropa musí být soudržná a solidární, bez center a periferií.

1. Ekonomika tu musí být pro lidi, ne lidé pro ekonomiku.

České hospodářství se dlouhodobě vyznačuje nízkými mzdami a špatnými pracovními podmínkami, dlouhou pracovní dobou a minimální možností zaměstnanců promlouvat do fungování firem. Část pracujících je vytlačena mimo regulérní pracovní trh nebo pracuje v neplnohodnotných a nejistých poměrech. Obrovský díl zaměstnanci vytvářeného bohatství se hromadí u tuzemských nejbohatších nebo odtéká do zahraničí.

Ekonomika po pandemii proto musí směřovat k většímu podílu občanů a zaměstnanců na vznikajícím bohatství a ke kratší pracovní době. Mzdy a platy musejí být důstojné.

Vzniklá situace nesmí být zneužita ke zmrazení minimální mzdy nebo k dalšímu využívání, či dokonce k rozšiřování práce v tzv. švarcsystému nebo prostřednictvím agentur. Jako systémově důležitá se kvůli pandemii ukazuje práce v oblasti péče, která je většinou špatně ohodnocená a často zneuznaná – to se musí změnit.

Pokud mají firmy v krizi čerpat z veřejných peněz, musí být tato pomoc podmíněna důslednou veřejnou kontrolou jejich činnosti, zaváděním zaměstnaneckého spolurozhodování a vyplácením důstojné mzdy. Dotace firmám, které jsou registrovány v daňových rájích nebo mají dlouhodobě nepřiměřené zisky, jsou nepřijatelné.

2. Ekologie je základ, ne luxus.

Na závažnosti ekologických hrozeb se nic nezměnilo. Rozvrat klimatu emisemi skleníkových plynů, stále drastičtější sucha a vymírání druhů – to jsou jen některé z projevů kolapsu životního prostředí. Může to pro civilizaci vést k ještě horším pohromám, než je současná pandemie.

Proto požadujeme masivní investice do ekologické transformace ekonomiky. Potřebujeme snižovat energetickou náročnost a zahájit přechod k obnovitelným zdrojům energie i odolnému ekologickému zemědělství.

Transformace musí být zároveň sociálně spravedlivá. Náklady nesmějí nést občané ani spotřebitelé, ale především ti, kteří životní prostředí nejvíce zatěžují, nebo na jeho ničení dokonce vydělávají. Transformační náklady je zapotřebí rozdělit spravedlivě i na globální úrovni: vyspělé země mají větší díl odpovědnosti za současný stav, a musejí tedy zaplatit i větší díl ceny za nápravu.

Je třeba hledat taková opatření, která prospějí kvalitě života jednotlivců a společnosti jako celku. Už teď lze zajistit udržitelnou a dostupnou veřejnou dopravu, převést nákladní a maximum osobní dopravy na železnici, vytvořit a prosadit udržitelnou koncepci energetiky a bezodpadového hospodářství.

3. Ne každý technologický vývoj je pokrok.

On-line se teď pracuje, učí, nakupuje i „chodí“ za kulturou – není pochyb, že digitální technologie během karantény

pomáhají udržovat společnost v chodu. Pokud si však jejich výhody chceme ponechat i do budoucna, musí dojít k určitým změnám. Ne všechno, co je technicky možné, je také žádoucí a dlouhodobě udržitelné.

Digitální prostor je komerční, takže data o našem pohybu v něm se prodávají jako zboží. Vytváří globální trh, který ruší obvyklé překážky směny a lidské interakce vázané na fyzický prostor. Některé digitální platformy tak můžou ničit města inflačními krátkodobými pronájmy, jiné vytvářet kakofonii ze seriózních zpráv a dezinformací nebo přidělovat lidem jednorázové úkoly, a tím z nich dělat digitální nádeníky. V digitálním prostoru o nás o všech rozhodují algoritmy, a to netransparentně a často diskriminačně. Do budoucna přitom půjde o průřezovou technologii, která bude hrát roli ve zdravotnictví i průmyslu.

Jestliže se digitální prostor stává prakticky stejně důležitým jako prostor fyzický, je nepřijatelné, aby byl rozparcelovaný mezi pár velkých nadnárodních korporací. Moc technologických gigantů nad našimi životy musí mít své hranice. Klíčová infrastruktura by měla být podřízena veřejné kontrole. V digitálním prostoru potřebujeme závazná a vymahatelná pravidla, která korporacím nedovolí zneužívat svého postavení či se zbavovat odpovědnosti. Nesmíme dopustit, aby technologie umožňovaly obcházení sociálních standardů, posilovaly diskriminaci nebo přispívaly k nepřiměřeným ziskům.

4. „Rovné“ daně způsobují nerovnost.

Náš daňový systém je nespravedlivý. Největší daňové břemeno nesou zaměstnanci a spotřebitelé ze středních a nižších příjmových skupin, zatímco velké firmy a lidé s obrovskými příjmy a majetky adekvátní daně neplatí, a tak ani nepřijímají svůj díl odpovědnosti za společnost.

Navrhujeme proto, aby se velké firmy a nejvyšší příjmové skupiny podílely na krytí nákladů krize jednorázovým či po určité období pravidelným odvodem. Ve zvýšené míře se to týká finančních institucí. Současně je nutné podpořit daňovými a odvodovými úlevami prokazatelně ohrožené drobné a střední podnikatele.

Daňme více majetek než práci, více zisky firem, zejména těch velkých, a méně práci jednotlivců. Daňme vyšší sazbou ty, kteří mají více – vždyť jejich úspěch by nebyl myslitelný bez práce ostatních ani bez přispění společnosti. Daňme více ty, kteří ničí životní prostředí. Zaveďme po pandemii spravedlivé daně i proto, že budou prevencí dalšího posilování vlivu oligarchů.

5. Stát nesmí být vězením pro dlužníky.

Česko potřebuje rozsáhlou dluhovou amnestii a změnu celého systému půjček a exekucí. Mělo se to udělat už dávno – kvůli pandemii je to zapotřebí ještě naléhavěji.

Je nutné zvrátit stav, kdy lidem nekonečně narůstají dluhy kvůli kličkám ve smlouvách, drastickým pokutám či skrytému růstu RPSN. Zároveň se musí zásadně přehodnotit postavení, role a pravomoci soudních exekutorů. Není důvod, proč by jejich činnost nemohl vykonávat stát.

Lidí, kteří jsou v mnohačetných exekucích, je v ČR přes tři čtvrtě milionu. Většinou už ani nesplácejí své původní dluhy, ale pouze nemravné úroky, smluvní pokuty a náklady na vymáhání. Různé subjekty totiž po léta zneužívaly děr v zákonech a obohacovaly se na úkor lidí s nízkými příjmy. Tuto historickou křivdu lze odčinit jedině tak, že se usnadní oddlužení na bázi splacení jistiny a přiměřeného úroku. Na takové oddlužení by lidé měli dosáhnout v řádu měsíců. Zároveň je nutné zvýšit nezabavitelné minimum na částku, ze které lze důstojně žít.

Jednou pro vždy je zapotřebí zabránit nemorálním praktikám především nebankovních společností, a to tak, že se úročení smluv o půjčkách a jejich příslušenství naváže například na některou ze sazeb vyhlášených ČNB.

6. Místo doprošování o nízké dávky veřejná podpora pro všechny.

Dosud byl sociální systém vnímán jako záchranná síť pro nejchudší a tzv. neúspěšné, případně jako nástroj k zajištění pouze existenčních potřeb. S takovým pojetím už si ale nevystačíme. Sociální systém musíme posílit a obnovit tak, aby pomáhal jak lidem zasaženým pandemickou krizí, tak zajišťoval společenskou soudržnost i dlouhodobě.

Potřebujeme všeobecně dostupné veřejné služby, které kromě základní jistoty poskytnou i příležitosti k uplatnění a participaci. Mimo zdravotnictví, zařízení péče o předškolní děti, důchodový systém a onu záchrannou síť je nutné začlenit takové prvky, jako je kvalitní bydlení, veřejná doprava nebo zdravá výživa. Formální přístup k politickému rozhodování během voleb je třeba doplnit o skutečně rovný přístup k informacím.

V danou chvíli požadujeme zejména urychlené řešení situace samoživitelek a samoživitelů pomocí zálohovaného výživného a speciálních dávek pro ohrožené rodiny. Musíme zajistit, aby hlavním proudem vzdělávání zůstávalo to veřejné, které bude pro všechny děti skutečně zadarmo – bez výdajů za učební pomůcky, obědy nebo exkurze a výlety. Některé nespravedlnosti potřebujeme napravovat i v oblasti důchodů: ženy například nesmí doplácet na to, že po celý svůj život vykonávají více neplacené nebo přes veškerou jejich důležitost hůře placené práce než muži. Součástí budoucího sociálního systému se musí stát i bezplatná veřejná doprava a bezplatné

zajištění základních informačních služeb včetně přístupu k internetu.

7. Zdravotnictví, školství a kultura jsou páteří společnosti.

Pandemie nám připomíná, že zdravotnictví, sociální péče o starší, školství a kultura tvoří páteř společnosti. Ekonomika z nich těží, aniž by do nich odpovídající prostředky vracela zpět (což vyplývá i z mezinárodních srovnání). V těchto odvětvích se také s velkou naléhavostí ukazuje, že podhodnocování práce žen dopadá na celou společnost.

Průběh pandemie v některých zemích ukázal, jak škodlivé je podřizovat zdravotnictví tržnímu principu maximalizace zisků. Jestliže je fungující zdravotnictví základním předpokladem fungující společnosti, musí se na něj vztahovat princip veřejné správy a nesmí být podfinancované. Požadujeme zvýšit výdaje na zdravotnictví, školství a kulturu alespoň na průměr EU.

8. Bydlení je právo.

Celý náš dosavadní přístup k problematice bydlení vyžaduje zásadní revizi. Požadujeme výraznou podporu sociálního i obecně dostupného bydlení a masivní výstavbu státních, obecních a družstevních bytů. Pro překonání krize bude tato investice jednou z rozhodujících. Zároveň je nutné posílit postavení nájemníků – například zákazem řetězení smluv na krátkou dobu určitou.

Potřebujeme důsledně rozlišovat mezi základní funkcí bytového fondu a tržními aktivitami. Fenomén tzv. investičních bytů, který deformuje bytovou situaci především ve větších městech, je třeba striktně regulovat. Byty zkolaudované k bydlení se nesmějí stát předmětem byznysu, jakým je např. krátkodobé pronajímání turistům.

9. Zbrojní výdaje nejsou nedotknutelnou prioritou.

Je třeba radikálně přehodnotit zbrojní výdaje. Pandemická krize připomíná, že globalizovaný svět je vystaven hrozbám, kterým nelze čelit zbraněmi. Měli bychom proto velkou část financí přesměřovat do jiných oblastí. Zbrojní výdaje mají garantovat bezpečnost. Není důvod k tomu vydržovat expanzivní vojenské sbory, natožpak podporovat závody ve zbrojení nebo subvencovat zbrojní průmysl.

10. Moc korumpuje, moc bez kontroly omezuje svobodu.

Společnost nemůže dlouhodobě prospívat, pokud se neubrání sklonům k autoritářství a politickému zneužívání krizí.

Rovnováha mezi jejím efektivním řízením a demokratickými principy je velmi křehká a často ji narušují ti, kdo jsou zrovna v mocenských pozicích a kteří usilují o autoritářské ovládnutí společnosti.

V případě jakýchkoli omezení práv, která si situace vyžádá, a také jakéhokoli shromažďování informací o občanech, je třeba zaručit silnou demokratickou kontrolu, a především jasné časové omezení daných opatření. Nesmíme normalizovat stav nouze ani z něj odcházet méně svobodní, než jsme do něj vstupovali.

11. I Evropa musí být soudržná a solidární, bez center a periferií.

Evropská unie ztrácí přesvědčivost kvůli ekonomickým nerovnostem, které dlouhodobě toleruje a spoluvytváří.

Vnitřní trh plodí problematické jevy, jako je cenový dumping nebo likvidace slabší konkurence. K vyrovnávání životního standardu ale dochází příliš pomalu, pokud vůbec.

K jedné z periferií EU patří také středovýchodní Evropa. Musíme najít cestu, jak tyto nerovnosti artikulovat. Měli bychom přitom být solidární s jižní periferií EU, která byla tvrdě zasažena jak minulou ekonomickou, tak současnou pandemickou krizí. Musíme přicházet s řešeními ve prospěch

všech. Naše nízké mzdy západoevropští zaměstnanci oprávněně vnímají jako dumping. To posiluje vzájemnou nevraživost, která vyhovuje jedině velkému kapitálu.

Požadujeme návrat k debatě o skutečné evropské minimální mzdě jako k jednomu z dosud chybějících prvků evropské integrace. Dosud navrhované stanovení této minimální mzdy jako určitého podílu národního mediánového příjmu pouze upevňuje existující nerovnosti.

Zároveň je třeba odmítnout další zdroje evropských nerovností. Např. velmi rozdílná zaměstnanecká práva nebo soupeření jednotlivých zemí v tom, která nabídne firmám nižší daně, což vede k dumpingu a škodlivým daňovým optimalizacím. Musíme přestat tolerovat evropské daňové ráje.

Podobné nespravedlnosti v Evropě nelze dále trpět. Evropská unie však musí o spravedlivé vyrovnávání rozdílů usilovat i za svými hranicemi. Má totiž odpovědnost také vůči méně bohatým a zranitelnějším regionům světa, k jejichž nelehké situaci evropské firmy a spotřebitelé nezřídka přímo či nepřímo přispívají.